

УДК 338.2

Володимир ВОВК, доктор економічних наук, професор

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ МЕТОДІВ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ В ОЦІНЦІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Volodymyr Vovk, Dr., Assoc. Prof.

RELEVANCE OF METHODS OF SYSTEM ANALYSIS IN THE ASSESSMENT OF TRADE RELATIONS

У досконалії економічній системі мають бути і є досконалі ринкові відносини. Але така економіка завжди обтяжена ризиком. Він є невід'ємним атрибутом підприємницького господарювання. Рішення на такому досконалому ринку ґрунтуються на прогностичній інформації, а вона обтяжена в значній мірі невизначеністю, котра призводить до того, що уникнути ризику практично неможливо. Але це не означає, що недоцільно шукати такі рішення, в яких величина збитків від цього ризику завчасно буде оптимізована.

Користуючись методами системного аналізу з застосуванням інструментарію економіко-математичного моделювання можна навчитися передбачати ризик, оцінювати його розміри та приймати міри для його оптимізації. Рішення стосовно планування та реалізації проєктів відбувається в умовах певної невизначеності і в першу чергу через те, що вони направлені на дію що відбуватиметься у майбутньому. А це майбутнє на проміжку часу між прийняттям рішення і його виконанням відбулася зміна аналізованої нами ситуації, що призведе до зміни інформації на основі якої ми формували рішення. Зміни інформації породжуються через зміни внутрішнього та зовнішнього аналізованого нами середовища [1].

Виникнення в ході реалізації проєкту несприятливих умов, ситуацій та наслідків цих змін призводить до непередбачуваних втрат, що і є ризиком. Ризик є складною економічно-управлінською категорією, при визначенні якої має місце ряд протиріч. Управління ризиком - це процес реагування на події та зміни ризиків у процесі виконання проєкту. Таке реагування вимагає моніторингу ризиків, що включає в цю процедуру контроль ризиків протягом всього життєвого циклу проєкту. Якісний моніторинг ризиків забезпечує управління інформацією, яка допомагає приймати ефективні рішення до настання ризикових подій. Найбільш розповсюдженою характеристикою ризику є загроза або небезпека виникнення невдач певної діяльності, небезпека виникнення несприятливих наслідків, змін зовнішнього середовища, які можуть викликати втрати ресурсів, збитки тощо. Так, в підприємницькій діяльності ризиком вважають загрозу, небезпеку виникнення збитків у будь-яких, видах діяльності, пов'язаних із виробництвом продукції, товарів, послуг та їх реалізацією, товарно-грошовими та фінансовими операціями, комерційною діяльністю, здійсненням соціально-економічних та науково-технічних програм.

При оцінці інвестиційних проєктів найбільш суттєвими є такі джерела невизначеності та ризиків стосовно реалізації проєкту [3]:

- невизначеність політичної ситуації;
- ризик несприятливих соціально-політичних змін у країні та регіоні;
- ризик, пов'язаний із нестабільністю економічного законодавства та поточної економічної ситуації;
- ризик, пов'язаний із зміною умов інвестування та використання прибутку;
- зовнішньоекономічний ризик (можливість введення обмежень на торгівлю та постачання, закриття кордонів тощо);

- неадекватність інформації про динаміку характеристик технології;
- коливання ринкової кон'юнктури, цін, валютних курсів,
- невизначеність природних та кліматичних умов, можливість;
- виробничо-технологічний ризик (аварії, виробничий брак);
- зміна цілей, інтересів та поведінки учасників проектів;
- неповнота та неточність інформації про фінансовий стан та ділову репутацію партнерів по бізнесу.

Після підписання угоди Україною з ЄС відбувається процес доволі активної трансформації української зовнішньої торгівлі. А Росія в односторонньому порядку фактично здійснила обмеження на імпорт українських товарів, а у 2014 – 2015 рр. гібридна війна Росії проти України і пряма військова агресія Росії в Криму і на Донбасі стали головним чинником трансформації українсько-російської торгівлі. Односторонні обмеження з боку Росії на імпорт українських товарів та взаємні обмеження у сфері українсько-російського військово-технічного співробітництва, спонукали українські підприємства до пошуку нових ринків збуту і джерел імпорту ряду товарів. І зазначені радикальні зрушення в українсько-російській торгівлі відбувалися під час економічних і соціально-політичних процесів глобального характеру в Україні. Відбулося значне зниження цін на нафту й газ на міжнародних ринках. Також спостерігалось зниження цін і на інші енергетичні та сировинні товари Паралельно з цим на світовому фінансовому ринку відбувалася поступова зміна обмінних курсів двох провідних міжнародних валют – долара США та євро. Також під впливом санкцій західних держав проти Росії через її агресію проти України відбувалися певні зміни торгівлі не лише з Росією, а й з іншими країнами. А у випадку ситуації на Донбасі вилучення підприємств України з її економічного організму мав суто зовнішню – російську природу. Однак таке насильницьке, неекономічне, вилучення частини української економіки та порушення усталених господарських зв'язків, позначилося також і на функціонуванні основної частини економіки нашої країни [2].

Зазначені вище чинники, що впливали на динаміку української зовнішньоекономічної діяльності, загальне погіршення фінансово-економічного стану вітчизняних підприємств і скорочення реальних доходів населення погіршило фінансово-економічний стан українських підприємств. А скорочення реальних доходів населення негативно позначилося на його купівельній спроможності та призвело до зменшення обсягу імпорту багатьох видів товарів і послуг в Україну. Операційні ризики, як правило, не зумовлюються доходом. Більше того, вони не піддаються диверсифікації та не можуть бути звільнені. Це означає, що поки люди, системи та процеси залишаються недосконалими, операційний ризик не може бути повністю усунутий. Але, все таки, операційний ризик є керованим, щоб утримати збитки в межах певного рівня толерантності до ризику (тобто величини ризику, який готовий прийняти для досягнення своїх цілей), що визначається через збалансування витрат на вдосконалення та очікуваних вигод. Також слід мати на увазі, що у всьому світі посилюють необхідність належного управління операційними ризиками.

Література:

1. Артими-Дрогомирецька З.Б., Негрей М.В. Економічний ризик. Навч.метод.посібник. «Магнолія 2006».2013 .320с.
2. Вдовин М.Л. Моделювання соціально-економічних процесів /М.Л.Вдовин Р.В.Вовк, С.С.Прийма.-Львів:Львівський національний університет імені Івана Франка,2012.460 ст.
3. Вовк В. М. Математичні методи дослідження операцій в економіко-виробничих системах : монографія / В. М. Вовк. - Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. 584 с.